

וברכו מאמינים

עלון שבועי עבית בני אמונים

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

האזינו השמים וְאֲדַבְרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי" (לב א)

דַּרְשׁ הַרְבֵּי מְמוֹנָקֻטֵּשׁ בְּעַל הַדְרָכֵי תְּשׁוּבָה:

יְדוּעִים וְדַבְרֵי הָאֵרֶ" הַקְדוּשׁ (לְקוּטֵי תוֹרָה תְּהִלִּים סה א) כִּי אִף שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹת, הַצִּיּוּנוֹ הַלּוֹחֵץ אֶת מְלוֹת הַתְּפִלָּה בַּפֶּה וְלֹא רַק לְהַרְהִיר בְּלִב, זֹאת כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ אַחֵרִים וְיִלְמְדוּ אִף הֵם לְהַתְּפַלֵּל כְּמוֹנוּ.

סִדוּרָה נִרְמַז בְּפִסּוּק שֶׁלְּפָנֵינוּ: "הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם" - אִף שֶׁבְּשָׂמַיִם מְאֻזְנִים לְרַחֲשֵׁי הַלֵּב, "וְאֲדַבְרָה" - בְּפִי, כְּדֵי שֶׁ: "וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי" - שִׁיּוֹשְׁבֵי תֵּבֵל יִשְׁמְעוּ אֶת תְּפִלָּתֵי וְיִלְמְדוּ מִמֶּנִּי לְהַתְּפַלֵּל.

בְּאִפְסוּךְ נֹסֵף דַּרְשׁ הַדְרָכֵי תְּשׁוּבָה פִּסּוּק זֶה:

כְּאֲשֶׁר הִקְהֵל - יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ" - רואים שְׁמוֹן הַשָּׁמַיִם מְאֻזְנִים לְתַפְלוֹת הַצְּדִיקִים, וּבְנִקְשׁוֹתֵי מִתְקַבְּלוֹת, מִתְיַשָּׁר כְּבוֹדוֹ בְּעֵינֵיהֶם. מִתּוֹךְ כֵּן הֵם מְשִׁים אֲזִינוֹתָם לְדַבְרֵי מוֹסְרוֹ וְהַדְרָכָתוֹ וּמְקַבְּלִים אוֹתָם בְּלִב שְׁלֵם. לְזֹאת בִּקְשׁ מִשָּׁה רַבֵּנוּ: "הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְרָה", שֶׁאֲשֶׁר יִצְוֶנוּ מִן הַשָּׁמַיִם לְדַבְרֵי תְּפִלָּתֵי, אִף יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ יִשְׁמְעוּ לִ: "אִמְרֵי פִי" כְּאֲשֶׁר אֲלַמְּדֵם אַרְחוֹת חַיִּים.

תפארת בניים

אם תִּשְׁמַע הָאָרֶץ יִאֲזִינוּ גַם הַשָּׁמַיִם" (לב א)

דַּרְשׁ הַרְבֵּי בְּעַל 'בֵּית אֲבָרְהָם' מְסוּלוֹנִים:

הַרְוֵצָה שֶׁמְשַׁמְּמִים יִצְוֶנוּ לְתַפְלָתוֹ, יִקְפִיד עַל: "וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ" - שֶׁגַם הַגּוֹף הָאָרְצִי יִשְׁתַּתֵּף בְּתַפְלָתוֹ, בְּכֵן שִׁיעוּרָה אֶת לִבּוֹ לְהִתְבּוֹנֵן וְלְהַקְשִׁיב לְמְלוֹת הַתְּפִלָּה הַיּוֹצֵאוֹת מִפִּי.

בית אברהם

תפלה העושה פרות פטל

"עֲרַף פִּמְטֵר לְקַחֵי תִזְלַ פִּטְל אֲמֵרְתִּי" (לב ב)

פֶּרֶשׁ הַאֲבֹן עֲזָרָא:

בְּדַבְרֵינוּ אֵלּוֹ הַתְּפִלָּה מִשָּׁה רַבֵּנוּ שֶׁדַּבְּרֵינוּ יִחְדְּרוּ לְבַלְבוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְיַעֲשֶׂה פְרוֹת, כְּטַל וּמִטְר שֶׁאֵינֶם חוֹזְרִים רִיקִים, אֲלָא מְשַׁקִּים אֶת הָאֲדָמָה וּמְצַמִּיחִים פְרוֹת.

על הנאת הלמוד נתן לברך לעולם

"פִּי שֵׁם ה' אֲקַרָא הַבּוֹ גִּדְל לֹאֲלַקִּינוּ" (לב א)

בְּמִסְכַּת בְּרָכוֹת (כא א ע"פ ר"ש" ע"ד דה"כ) לְמַדּוֹ חֲכָמִים אֶת חַיִּיב בְּרַכַּת הַתּוֹרָה מִפְּסוּק זֶה כֵּן: כֵּן הֵטֵרַם פֶּתַח מִשָּׁה בְּשִׁירַת הָאֲזִינוּ אִמְרֵי לְיִשְׂרָאֵל: "כִּי שֵׁם ה' אֲקַרָא" - כְּאֲשֶׁר אֲבָרַךְ אֶת 'בְּרַכַּת הַתּוֹרָה' לְפָנֵי שֶׁאֲעִסֵּק עִמְכֶם בְּדַבְרֵי

בְּרַכָּה בְּקוֹל - בְּרַכָּה מִשְׁלָמֹת

"הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי" (לב א)

אִמְרֵי הָאֲדָמוֹ"ר רַבֵּי יִחְיָאֵל הַיּוֹשֵׁעַ מִבְּאֵלְא:

הַרְוֵצָה שֶׁאֲזִינוּ בְּשָׂמַיִם לְתַפְלָתוֹ, יִקְפִיד לְבָרַךְ בְּקוֹל - "וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי", כִּי רַק כֵּן יוֹכְלוּ הַשְׁמוּעִים לְהַשְׁלִים אֶת בְּרַכּוֹת בְּעִנְיַת אָמוֹן.

תלמת יושיע

שִׁיסְתַּלְקוּ שׁוֹאֲזִינוּ וּמְקַטְרְגִינוּ - אָמוֹן

"כִּי חִלַּק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ" (לב ט)

כְּתַב הָאֲדָמוֹ"ר בְּעַל 'שׁוֹמֵר אֲמוּנִים':

נִקְטַת הַפְּתוּב: "יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ", לְלַמֵּד אֶת שְׂכָאֲשֵׁר יוֹרֵעַ יַעֲקֹב מִקְפִידֵים עַל עֲנִיַת אָמוֹן כְּאִישׁ אֶחָד בְּלִב אֶחָד, נֶאֱרָג מִכֵּן 'חֶבֶל' הַקּוֹשֵׁר אֶת הַמְקַטְרְגִים לְבַל יִשְׁטִינוּ עַל יִשְׂרָאֵל. כְּפִתּוּב (תְּהִלִּים קמ"ט ח): "לֹאֲסוּ מְלִכֵיהֶם בּוֹזִיקִים" [אֲזִינוּ]. וְאִף בְּתַפְלַת מוֹסֵף שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים אֲנוּ מְבַקְּשִׁים: "מִשְׁטִין - בְּכַבֵּל אֲסוּר".

הַמְקַטְרְגִים מְבַקְּשִׁים כֵּן הַעֵת לְנַתֵּן מַעֲלִיָּהם 'חֶבֶל' זֶה הַמוּנֵעַ בְּעֵדֶם מִלְּקַטְרֵג, בְּכֵן שֶׁהֵם מְרַפִּים אֶת יִשְׂרָאֵל מִמְּצוֹת עֲנִיַת אָמוֹן, כְּנִרְמַז בְּפִסּוּק (ש"ס א): "נִגְתָּקָה אֶת מוֹסְרוֹתֵינוּ" [חֶבֶל] - רִאשִׁי תְּבוּת אָמוֹן. וְאוּלָּם עַל יִשְׂרָאֵל לְדַעַת, כִּי אִם יִזְכּוּ לְהַתְּגַבֵּר עֲלֵיהֶם בְּכֵן שִׁימְסוּרֵם נִפְטֵם עַל עֲנִיַת אָמוֹן, יִזְכּוּ לְיִמְנַע הַקְּטִירוֹ מַעֲלִיָּהם.

שומר אמונים מאמר פתחו שערים פט"ו

עַל פִּי דַבְרֵינוּ אֲפִשֵׁר לְבָאֵר אֶת הַסִּבָּה שֶׁאֲנוּ כּוֹפְלִים לְבַקֵּשׁ בְּתַפְלַת 'אֲבִינוּ מִלְּכֵנוּ': "כִּלְה כָּל צָר וּמִשְׁטִין מַעֲלִינוּ" - "סִתַּם פִּיּוֹת מִשְׁטִינֵנוּ וּמִקְטְרֵגֵנוּ"; בְּתַחֲלָה אֲנוּ מְבַקְּשִׁים שִׁכִּילָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲלִינוּ אֶת הַמִּשְׁטִינִים בְּכֵן שִׁיִּקְשְׁרֵם בְּ'חֶבֶל' הַנְּעִשָּׂה מִעֲנִיַת אָמוֹן, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן אֲנוּ מוֹסִיפִים לְבַקֵּשׁ, שֶׁאִף אִם הַצְּלִיחוּ לְבַטְלֵנוּ מִעֲנִיַת אָמוֹן וּלְנַתֵּן מַעֲלִיָּהם אֶת הַחֶבֶל, לְכָל הַפְּחוֹת יִסְתַּם פִּיהֶם מִלְּקַטְרֵג.

תורה, אתם ה'בו גדל לאלקינו" - בענינת אמן אחריה.

בְּכָל בָּקָר אֲנוּ מְבָרְכִים שְׁתֵּי בְּרָכוֹת עַל מְצוֹת תְּלִמּוֹד תּוֹרָה: "לְעִסּוֹךְ בְּדַבְרֵי תּוֹרָה" וְ"אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ". רַבֵּי מְרִדְכֵי יִפֵּה בְּעַל הַלְבוּשִׁים מְבָרַךְ, שֶׁכִּפִּי שֶׁהַעוֹלָה לְתוֹרָה מְבָרַךְ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת: אַחַת לְפָנֵי הַקְּרִיאָה וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ, כֵּן הַבְּרָכָה הַרְאִשׁוֹנָה שֶׁאֲנוּ מְבָרְכִים מִיַּד בָּקָר הִיא עַל סִיּוּם הַלְמוּד שֶׁל יוֹם הָאֲתָמוּל [שְׁלֵא הִיָּה בְּיַדְנוּ לְבָרַךְ עַל כֵּן אֲמַשׁ, לְפִי שֶׁמִּתְגַּבֵּים אֲנוּ לְלַמֵּד עַד שֶׁתִּמְטַפְּנוּ

שְׁנָה], וְהַבְּרָכָה הַשְּׁנִיָּה הִיא הַבְּרָכָה שֶׁלְּפָנֵי לְמוּד הַתּוֹרָה שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם.

הוסיף וכתב ה'לבוש':

הִיו שֶׁהִקְשִׁינוּ עַל דַּבְרֵי, וְהֵלֵא הַלְכָה הִיא שֶׁאֵין הָאָדָם יְכוֹל לְבָרַךְ 'בְּרַכָּה אַחְרוֹנוֹה', לְאַחַר שֶׁעָבַר זְמַן 'שְׁעוֹר עֹכוֹל' מְאֻכִּילֵת הַמַּאֲכָל שֶׁעָלִיו הוּא מְבַקֵּשׁ לְבָרַךְ (ש"ע א"ח קפ"ד ה), כִּי צִד אִפּוֹא נִתֵּן לְבָרַךְ בְּבָקָר עַל לְמוּד יוֹם הָאֲתָמוּל?

וְהַשְּׁבִתִי כִּי אֵין לְהַשְׁוֹת בֵּין הַדְּבָרִים, לְפִי שֶׁהֵנָּה הַאֲכִילָה אֲכֹן מְסַתְּמֶת עִם הַעֲכוּל, וְאוּלָּם לְמוּד הַתּוֹרָה נוֹתֵר לְמַזְכָּרֵת נְצַח. כְּפִתּוּב (תְּהִלִּים מ ט): "וְתוֹרַתְךָ בְּתוֹךְ מַעֲיִ", לְפִיכֵן נִתֵּן לְבָרַךְ עַל הַנְּאִוָּה זֶה גַּם בְּיוֹם הַמַּחֲרַת. לְבוּשׁ א"ח ע"ו וְהַבְּנָה שֶׁם

ז' קריאות וכו' עליות בפסוק אחד

"כִּי שֵׁם ה' אֲקַרָא הַבּוֹ גִּדְל לֹאֲלַקִּינוּ" (לב א)

כְּתַב הַחִיד"א שֶׁפִּסּוּק זֶה שְׁמוֹנוֹ לְמַדּוֹ חֲכָמִים (בְּרָכוֹת כא א) מְקוּר לְבְּרַכַּת הַתּוֹרָה, רוֹמַז לְתַקְנַת קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּכָל הַזְּמַנִּים שֶׁקָּבְעוּ חֲכָמִים שִׁישׁ לְקוֹרֵא בְּהֵם:

שֶׁבַע תְּבוּתֵינוּ רוֹמַזוֹת לְשִׁבְעַת הַזְּמַנִּים שֶׁבֵּהֶם קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה: 'שְׁנִי', 'חֲמִשִּׁי', 'שִׁבְתִּי', 'רִאשׁ חֲדָשׁ', 'הַל הַמוֹעֵד', 'יוֹם טוֹב' יוֹם הַכַּפּוּרִים. עֲשָׂרִים וְחֲמִשׁ אוֹתֵינוּ רוֹמַזוֹת לְמִסְפַּר הַכּוֹלֵל שֶׁל הַעוֹלָם לְתוֹרָה בְּכָל הַזְּמַנִּים שֶׁבֵּהֶם קוֹרְאִים בָּה: 'שְׁלוּשָׁה' - בְּשַׁנִּי וְחֲמִשִּׁי, אַרְבָּעָה - בְּרִאשׁ חֲדָשׁ וּבַחֲל הַמוֹעֵד, חֲמִשָּׁה - בְּיוֹם טוֹב, שִׁשָּׁה - בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים וּשְׁבַעָה - בְּשִׁבְתִּי קוֹדֵשׁ.

פסא רחמים מסכת סופרים יו

עשרים ואחת או שמונים וחמט

"כִּי שֵׁם ה' אֲקַרָא הַבּוֹ גִּדְל לֹאֲלַקִּינוּ" (לב א)

מִתְחַלֵּת פְּרִשְׁתַּת הָאֲזִינוּ וְעַד לְהַזְכָּרַת שֵׁם ה' בְּפִסּוּק זֶה יֵשׁ עֲשָׂרִים וְאַחַת תְּבוּת וְכֵן שְׁמוֹנִים וְחֲמִשׁ אוֹתֵינוּ. וְכַתּוּב בְּתַרְגוּם יוֹנָתָן שֶׁמִּשָּׁה רַבֵּנוּ הִמְתִּין בְּכַנְּהָה כְּשֶׁעוֹר זֶה לְפָנֵי שֶׁהַזְכִּיר אֶת שֵׁם ה'.

רַבֵּי אַרְיֵה לִיב גּוֹרְדוֹן צִין בְּחַבּוּרוֹ 'תַּקּוּן תְּפִלָּה' עֲבָדָה הַתּוֹאֲמֶת לְהַפְלִיא לְדַבְרֵי הַתְּרַגּוּם יוֹנָתָן: בְּסִדֵּר הַקְּדוּשָׁה לְפִי גִּסַּח אֲשַׁכְּנֵה [נִקְדָּשׁ אֶת שְׁמִי...!] נִקְדָּמוֹת עֲשָׂרִים וְאַחַת תְּבוּת לְפָנֵי הַזְכָּרַת שֵׁם ה', אוּלָּם אֵין בֵּהֶן שְׁמוֹנִים וְחֲמִשׁ אוֹתֵינוּ. לְעִמַּת זֹאת בְּגִסַּח סִפְרֵי [נִקְדָּשׁ וְנִעְרִיצָה...!] יֵשׁ שְׁמוֹנִים וְחֲמִשׁ אוֹתֵינוּ לְפָנֵי הַזְכָּרַת ה', אוּלָּם מֵאִידֵךְ יֵשׁ יוֹתֵר מִעֲשָׂרִים וְאַחַת תְּבוּת.

סדר אוצר התפלות עמ' סט

"כִּי חִלַּק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ"

כְּתַב הַשׁוֹמֵר אֲמוּנִים (מְאָמֵר 'פְּתוּחוּ שְׁעָרִים פָּרָק טו): בְּאֲמַצְעוֹת עֲנִיַת אָמוֹן נּוֹצֵר חֶבֶל, שֶׁבֵּהֶן נִקְשְׂרִים הַמְקַטְרְגִים וְהַמִּשְׁטִינִים עַל יִשְׂרָאֵל. מִשּׁוּם כֵּן מְבַקְּשִׁים הֵם לְבַטֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל מִעֲנִיַת אָמוֹן וּלְנַתֵּן בְּכֵן אֶת אוֹתוֹ חֶבֶל, כְּכַתּוּב: "נִגְתָּקָה אֶת מוֹסְרוֹתֵינוּ" - רִאשִׁי תְּבוּת אָמוֹן. כְּאֲשֶׁר מִתְגַּבְּרִים יִשְׂרָאֵל וּמְקַפְּדִים עַל עֲנִיַת אָמוֹן, מְבַטֵּחַ לָהֶם שִׁיתְּגַבְּרוּ וַיִּנְצְחוּ אֶת הַמְקַטְרְגִים הַקָּמִים עֲלֵיהֶם.

אֲבִינוּ מִלְּפָנֵינוּ כִּלְה כָּל צָר וּמִשְׁטִין מַעֲלִינוּ.

מה טובי' (ב)

אהבתי מעון ביתך

בפסוק (תהלים כו ח): ה' אהבתי מעון ביתך ומקום משכון כבודך... מצייה דוד המלך על כך שאינו בא לבית ה' מתוך הרגל, אלא מחמת אהבתו למקום שבו נורה השכינה הקדושה (מלבי"ם שם). כיום שבעונותינו אין לנו את בית המקדש, שורה השכינה בבתי כנסיות ובתי מדרשות. וכפי שדרשו חכמים (מגלה כט א) את הפסוק (חזקוני יא טו): 'ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם' - 'אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל', ולכן עלינו ללמד מדבריו של דוד ולקדש אותם מתוך כבוד ואהבה.

ואכן במסכת נדרים (כט א) דרש אבי פסוק זה על קדשת בית הכנסת ונק' ארם: מתחלה הייתי לומד בבית ומתפלל בבית הכנסת, אולם מעת שהתבוננתי בדבריו של דוד המלך בפסוק: 'ה' אהבתי מעון ביתך', איני קובע למודי אלא בבית הכנסת.

את הפסוקים בתהלים (כב א-ו): 'שמחתי באמרים לי בית ה' נגף; עמדות היו רגלינו בשערך ירושלים; ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחד', באר המהר"א (ק' כף (שם)) על האדם לשמח בהליכתו לבית הכנסת כאלו היה הולך לבית המקדש עצמו, וכאשר רגליו עומדות בבית הכנסת עליו להושי כאלו הוא עומד 'בשערך ירושלים' - בבית המקדש עצמו. שכן לעתיד לבא ב"ירושלים הבנויה", עתידים כל בתי הכנסת שבעולם להתחבר ולהעשות כחטיבה אחת עם בית המקדש שיבנה בה במהרה בימינו. אף מפי יש ללמד על גל קדשת בית הכנסת ועל ההנקה הדף שטרם בואנו לשאת בו תפלה.

אשתחווה ואכרעה ואברכה

הפסוק הנ"ל: 'ואני אשתחווה ואכרעה ואברכה לפני ה' עש' לא נאמר במפורש בתנ"ך, אלא נסחו אותו מסדרי התפלות בלשונו יחיד, על פי פסוק בתהלים (צה ו) שנאמר בלשונו רבים: 'באו נשתחוה ונכרעה ונברכה לפני ה' לעשו'.

בפסוק זה נאמרו שלוש לשונות של התכופות: 'אשתחווה', 'אכרעה' ו'אברכה'. ובאר הגד"ק (תהלים שם): 'השתחויה היא השתחוות מלוא אברכה' ו'אכרעה' פשוט יום ורגלים. 'רעיה' נגישת באמצעות סיפוף הראש והגוף, כפי שאנו כורעים בשמונה עשרה. 'ברכה' היא כריעה על הברכים. ואולם יש שפרש 'השתחויה' שנאמרה בפסוק זה פרושה סיפוף הראש בלבד. לדבריו נמנו ההשתחויות בפסוק זה בסדר הולך ועולה, מכיפוף הראש ועד לכריעה על הברכים (נראה מהלוח"ט ע"פ האבן עזרא).

אמרו חכמינו זכונם לברכה (תנחומי פי תבא א) כי שלוש לשונות ההתכופות האמורות בפסוק זה הן נגד שלוש תפלות שבתנו לנו חכמים להתפלל בכל יום. ובאר הש"ת אמת' (פי תבא תרי"ח), כי לכן נאמרה כנגד כל תפלה סוג אחר של התכופות, שכן לא מוטב לקרוא במקום מחוב האדם להשריש בקרבו הכנעה לבוראו, עד שבתפלת ערבית תמא הכנעתו מחליט. משום כך 'השתחויה' שהיא כנגד שחרית, משמעותה רק כפיפת הראש, 'כריעה' שהיא כנגד מנחה, משמעותה גם כיפוף הגוף, ו'ברכה' שהיא כנגד ערבית מסמלת הכנעה מחליט. והאדם כורע על בריו.

מה טובו כמה טוב נשפע מאהליך

בתי המדרש של ירע יעקב. משכנתיך - ומבתי הכנסת של עם ישראל: ואני ברב חסדך אשר עשית עמדי. אבוא ביתך - זוהי אני להודות ולהתפלל לפניך. על כן אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך - ביראה ובהכנעה: ה' אהבתי לבא אל מעוני ביתך - ומקום משכון כבודך - מקום שבו שורה שכינת כבודך: ואני אשתחווה בפשוט יום ורגלים, ואכרעה בכפיפת הראש והגוף. אברכה - ואכרע ברך לפני ה' עשוי - בוראי, אשר לקחני לו לעם סגולה: ואני תפילתי לך ה' שתהא שעת תפילתי עת רצון, וגא מבטח אני: אלקים ברב חסדך ענני באמת ישעך - שאפכה לישועה אמיתית המתקוממת לעד.

מכתבי אמונים

למערכת וכל מאמינים,

המשנה הפותחת את פרק בכל מרבין (עריבין כו) שנלמד זה עתה בסדר הדף היום, מלמדת: 'הנודר מן המזון מטר כמים ובמלח', לפי שאין להם דין מזון. הרשב"א (שם) מפרש שמים ומלח אינם נחשבים מזון, לפי שאינם נאכלים בפני עצמם.

נזכרת בהבאתם בעבר את דבריו של החכם הקדוש רבי משה ב"ר יצחק אשכנזי בספר 'פתח עינים' (דף ז), אשר בראותו לשיבר את האזן על מעלתה של ענית אמן, השנה בין אכל למלוח; כפי ששמעון מלח תורם תרומה

במלים "לפני ה' עש", אנו מודים לקדוש ברוך הוא, לא רק על כך שבראנו, שהרי בהודאָה זו מודים כל בראי תבל, אלא אף על כך שבחר בנו מקל העמים וישעה אותנו לו לעם סגולה (מלבי"ם שם).

עת רצון

בפסוק האחרון (תהלים סט טז): 'ואני תפילתי לך ה' עת רצון אלקים ברב חסדך ענני באמת ישעך', מבקש דוד המלך מהקדוש ברוך הוא שישעה זו שבה הוא עומד בתפלה לפניו תהיה עת רצון' (שם). עוד יש שפרשו שבה אמר דוד: הנני נושא 'תפילתי לך ה'' בכל עת ובכל שעה, מתוך תקווה שאחת מתפלותי תאמר בעת רצון' ואז אפכה שיברב חסדך לא תפנה אל עוונותי, אלא 'ענני באמת ישעך' (ד"ם שם).

חכמים (ברכות ח א) דרשו על פסוק זה: 'אימתי עת רצון? בשעה שהצבור מתפללין'. ובאר המהר"א (שם) שלדברי חכמים נתן ללמד מפסוק זה שגם המתפלל ביחידות [תפילתי] עליו להתפלל 'בשעה שהצבור מתפללין' שכן אותה שעה היא 'עת רצון'.

החיד"א פרש את דרשת חכמים על פסוק זה על פי משל: מעשה במלך שיצא בהכרה מפתיעה לתנינו, כי לרגל יום הולדתו נכון להמליא כל בקשה שישגשג לפניו. לשמע הנדרות המלך והוא רבים מן הנתינים לכו, ובה אחר לא שבקשו איש איש את בקשתו. והמלך אכן לא אכזב - כל מה שבקשו הם קבלו.

לקראת סוף היום נכנס לחדרו של המלך ידו ורעו הקרוב ביותר. שמח המלך לקראתו ובקש מיד לשמע את בקשתו. וזאת אשר בקש מהמלך בחקמתו: 'מבקש אני כי מיום זה ואילך, כל בקשה ומשאלה שאבקש מהמלך, בכל עת ובכל שעה, תתקבל לרצון לפניו'...

אף דוד המלך בקש כך (ס טז): 'ואני תפילתי לך ה' עת רצון' - בשעת רצון, כאשר הנני מתפלל בצבור, מבקש אני כי גם כאשר לא אוכל להתפלל בצבור: 'אלקים ברב חסדך ענני באמת ישעך' (חומת אגף תהלים שם).

ענני באמת ישעך

משמעות המלים 'באמת ישעך' היא: 'בישועתך האמתית'. באור הדברים: ישועה הננתנת על ידי בשר ודם היא מוגבלת ואף זמנית קצובה. לא כן ישועה הבאה על ידי הקדוש ברוך הוא, שהיא ישועה אמיתית ומשלמת המתקוממת לעולמי עד (מצודת דוד שם).

בזהר הקדוש מבאר (נודף רפה ב) שבשעה שישאל עונים אמן בכנעה, נפתחים שערי שמים ומתקבלת הפתחה. נביא 'בני אמונים' רבי יעקב דב מרדכי טריון שלי"ט"א הוסיף כי דברים אלו נרמזו בפסוק שלפנינו. בעגית אמן על הברכות מכונים: 'אמת היא הברכה שברך המברך...'. (שירי א"ח קנד ו); על ידי 'ענני באמת' שעונים אמן בכנעה, מתעוררת 'עת רצון' ומתקבלות תפלותינו ברמים וברצון.

יש לצין כי בש"ת מהר"ל (ס"ו טז) הניח על עצמו שנהג לדלג על פסוק זה, לפי שבמדרש הובא שהזמן הנכון לאמירתו הוא בתפלת מנחה של שבת.

מה טובו כמה טוב נשפע מאהליך - בתי המדרש של ירע יעקב. משכנתיך - ומבתי הכנסת של עם ישראל: ואני ברב חסדך אשר עשית עמדי. אבוא ביתך - זוהי אני להודות ולהתפלל לפניך. על כן אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך - ביראה ובהכנעה: ה' אהבתי לבא אל מעוני ביתך - ומקום משכון כבודך - מקום שבו שורה שכינת כבודך: ואני אשתחווה בפשוט יום ורגלים, ואכרעה בכפיפת הראש והגוף. אברכה - ואכרע ברך לפני ה' עשוי - בוראי, אשר לקחני לו לעם סגולה: ואני תפילתי לך ה' שתהא שעת תפילתי עת רצון, וגא מבטח אני: אלקים ברב חסדך ענני באמת ישעך - שאפכה לישועה אמיתית המתקוממת לעד.

המחזור של אבא...

יום כפור תש"א. שאם של ימי החשך והאימה - שנות שלטונו של הצורך סטאלין ימח שמו. הרב משה גרינברג, מי שלמים היה לאחד מגדולי עסקני חב"ד, היה אסיר מן המגוון באחד ממחנות החינוך מחדש' שהקים סטאלין בערבות סביר.

שנת תפלות היום הקדוש, התפלל בשנה זו במסירות נפש של ממש, את כלן התפלל בשלמותו, מלבד תפלה אחת - תפלת 'כל נדרי'.

וכה היה דבר המעשה כפי שספר מפי בנו, רבי יושא שלי"ט"א:

רבי משה היה אז בחור קבו בעשרים ונאחז בסך הכל, וכבר הספיק להשפט כאחרון הפושעים לעשרים וחמש שנות מאסר הכלולות עבודת פרך במחנה עבודה סובייטי בסביר. פשעו הנורא היה נסיונו להמלט השלטונות, והוא נשפט מיד למאסר עולם. מיד לאחר גזר הדן הפך ר' משה בכת מהוריו ומאחיותיו. זאת לאחר שאחיו היחיד כבר היה אסור במחנה אחר בשל 'פשיעת דומה' ונשלח לדרך ארקה ומיסרת לעבר מחנה עבודה נדח בערבות סביר.

במהלך נסיון גריחתו תפסו אותו השלטונות, והוא נשפט מיד למאסר עולם. מיד לאחר גזר הדן הפך ר' משה בכת מהוריו ומאחיותיו. זאת לאחר שאחיו היחיד כבר היה אסור במחנה אחר בשל 'פשיעת דומה' ונשלח לדרך ארקה ומיסרת לעבר מחנה עבודה נדח בערבות סביר.

במהלך נסיון גריחתו תפסו אותו השלטונות, והוא נשפט מיד למאסר עולם. מיד לאחר גזר הדן הפך ר' משה בכת מהוריו ומאחיותיו. זאת לאחר שאחיו היחיד כבר היה אסור במחנה אחר בשל 'פשיעת דומה' ונשלח לדרך ארקה ומיסרת לעבר מחנה עבודה נדח בערבות סביר.

במהלך נסיון גריחתו תפסו אותו השלטונות, והוא נשפט מיד למאסר עולם. מיד לאחר גזר הדן הפך ר' משה בכת מהוריו ומאחיותיו. זאת לאחר שאחיו היחיד כבר היה אסור במחנה אחר בשל 'פשיעת דומה' ונשלח לדרך ארקה ומיסרת לעבר מחנה עבודה נדח בערבות סביר.

במהלך נסיון גריחתו תפסו אותו השלטונות, והוא נשפט מיד למאסר עולם. מיד לאחר גזר הדן הפך ר' משה בכת מהוריו ומאחיותיו. זאת לאחר שאחיו היחיד כבר היה אסור במחנה אחר בשל 'פשיעת דומה' ונשלח לדרך ארקה ומיסרת לעבר מחנה עבודה נדח בערבות סביר.

במהלך נסיון גריחתו תפסו אותו השלטונות, והוא נשפט מיד למאסר עולם. מיד לאחר גזר הדן הפך ר' משה בכת מהוריו ומאחיותיו. זאת לאחר שאחיו היחיד כבר היה אסור במחנה אחר בשל 'פשיעת דומה' ונשלח לדרך ארקה ומיסרת לעבר מחנה עבודה נדח בערבות סביר.

במהלך נסיון גריחתו תפסו אותו השלטונות, והוא נשפט מיד למאסר עולם. מיד לאחר גזר הדן הפך ר' משה בכת מהוריו ומאחיותיו. זאת לאחר שאחיו היחיד כבר היה אסור במחנה אחר בשל 'פשיעת דומה' ונשלח לדרך ארקה ומיסרת לעבר מחנה עבודה נדח בערבות סביר.

במהלך נסיון גריחתו תפסו אותו השלטונות, והוא נשפט מיד למאסר עולם. מיד לאחר גזר הדן הפך ר' משה בכת מהוריו ומאחיותיו. זאת לאחר שאחיו היחיד כבר היה אסור במחנה אחר בשל 'פשיעת דומה' ונשלח לדרך ארקה ומיסרת לעבר מחנה עבודה נדח בערבות סביר.

במהלך נסיון גריחתו תפסו אותו השלטונות, והוא נשפט מיד למאסר עולם. מיד לאחר גזר הדן הפך ר' משה בכת מהוריו ומאחיותיו. זאת לאחר שאחיו היחיד כבר היה אסור במחנה אחר בשל 'פשיעת דומה' ונשלח לדרך ארקה ומיסרת לעבר מחנה עבודה נדח בערבות סביר.

במהלך נסיון גריחתו תפסו אותו השלטונות, והוא נשפט מיד למאסר עולם. מיד לאחר גזר הדן הפך ר' משה בכת מהוריו ומאחיותיו. זאת לאחר שאחיו היחיד כבר היה אסור במחנה אחר בשל 'פשיעת דומה' ונשלח לדרך ארקה ומיסרת לעבר מחנה עבודה נדח בערבות סביר.

במהלך נסיון גריחתו תפסו אותו השלטונות, והוא נשפט מיד למאסר עולם. מיד לאחר גזר הדן הפך ר' משה בכת מהוריו ומאחיותיו. זאת לאחר שאחיו היחיד כבר היה אסור במחנה אחר בשל 'פשיעת דומה' ונשלח לדרך ארקה ומיסרת לעבר מחנה עבודה נדח בערבות סביר.

"בין כסה לעשור עדיף לשובה"

מה מאד יפלא, כי למרות יקרטה ושכיחותה של מצות ענית אמן, אנשים כמצוה שאדם דש בעקביו. עונים הם 'אמן' כבדרך אגב, בהסח הדעת ובלא כוונה, והגרוע מכך - אף מרשים לעצמם לאבד אמנים שהם היו יכולים לענות בנקל.

ימים אלו שבין כסה לעשור הם זמן מתאים במיוחד להתעורר ולהתחזק במצוה זו שכל מהותה מבטאת את המלכת המלך, כפי שאמרנו חכמים: "מאי אמן" - אל-ל מלך גאון'. בתוספת המיוחדת שלפניכם לקטנו אף מעט מהעשר העצום המצוי בספרים על מצות ענית אמן, בדגש על דברים שיש בהם הקשר מיוחד לבקשות השגורות בפנינו בימים אלו, מתוך מטרה לעורר את הלבבות להבין בשגב גדלתה וקדושתה ולשוב ולהתחזק בה כבימי קדם.

עם סיומה של שנת תש"פ, שתזכר בשל מגפת קורונה ששבשה סדרי עולם, לא נותר לנו אלא ליחל פני מלכנו בתחנה: יהי רצון שזכות התחזקות זו תעמד לנו ויזקם בנו בימים אלו "תכלה שנה וקללותיה - תחל שנה וברכותיה", סיר ה' את המגפה מעלינו ומעל כל בית ישראל, ובמהרה ישובו הגוע, השלום והפרנסה לבתינו ולחוננו, בבית גואל יצדק במהרה בימינו, אמן!

**תהא שנת פדות, אמן! תהא שנת פרנסה, אמן!
תהא שנת פוחתין לו שיערי גו עזו אמן!**

קדשה מיוחדת חופפת על לב כל יהודי בימים אלו שבין כסה לעשור. תחלתה של שנה חדשה היא הזדמנות מיוחדת בעבור כל אחד לחדש את כוחותיו הרוחניים ולהבדיל רצונות קדש שהיו ככבויים בלב. זוהי העת להפיח רוח חיים בשיאיה הפוסקה בלב כל אשר בשם ישראל יבנה - לעשות נחת רוח ליוצרו ולגבר על יצרו המסית והמדיח.

בין ימי ראש השנה, שבהם המלכנו את הקדוש ברוך הוא עלינו, ליום הפורים שבו אנו עומדים לפניו יתברך כמלאכי מעלה צחים מחטא וזפים מעוון, כאשר כל ישותנו זועקת: "רצוננו לעשות רצונך!" נתנו לנו ימים קדושים אלו - 'עשרת ימי תשובה'. ימים שבהם יזו יתברך פשוטה לקבל תשובתנו באהבה, ועיניו צופיות ברחמים לראותנו מיטיבים דרכנו.

אין זמן טוב יותר לערף חשבון נפש על קלות פחמורות ולהתמודד עם השאלה המהותית והנוקבת: האם אכן מקפידים אנו על קיום המצוות בכל לב ונפש? האם מחשיבים אנו אף את אותן מצוות 'קלות' או שטא רק אל החמורות נשואות עינינו?

שאלה זו מוצאת בטיח מיוחד בנוגע למצוה החביבה, מצות ענית אמן.

מצוה זו מיוחדת במינה וכל מי שפסקח עיניו לעין ולהבין, לתור בספרים ולחפור בגני הקדמונים, מצא כי אוצר בלום של אבני יקרות מוטל לפניו. כגדל יקרטה של מצוה זו, כן גדל שכיחותה. יכול אדם למצא בכל עת ובכל שעה אמנים לרב אם רק "תחפוף" לאוספו אל פליו, ובכך יוכל בקלות להרבות זכיות ולהגדיל את שכרו בזה ובכא.

זכינו להכיר במעלתה של ענית אמן ולענות אותה בכל יום מספר רב של פעמים. הבה ונשפיל לעשות זאת כראוי: נענה 'אמן' בקול, בכונה ובמתנייה, וזכות זו תעמד לנו להכתב בספר חיים טובים וארזים.

אבינו מלכנו כתבנו בספר זכיות

זכיות! מי הוא זה אשר לא יבקש להרבות בזכיות בימים אלו?! מסתבר כי בימים אלו, כמו בכל ימות השנה בידינו להרבות זכיות בנקל; ולא סתם זכיות - זכיות של 'אמן' אשר אין גדול לפני ה' מהן, כמאמר חכמים (דברי יא): אין גדול לפני הקדוש ברוך הוא יותר מאמן שישראל עונים.

רבבות אמנים פזורים סביבנו ובידינו לאוספים בקלות רבה. בהנכספ מחר בבקר לבית הנכנסת פקח נא עיניך והתבונן; כמדי בקר עומדים סביבך יהודים האומרים את 'ברכות השחר' מודע שלא תטה אונף לשמע את הברכות, לכל הפחות מהעומד לצדדך?! בהשקעה קלה ביותר תוכל להוסיף ולהטות את פני זכיותך ב'אמנים' רבים המצויים לך בקלות.

אולם לא די בכך, הרי שבפעם העבדה שהעזת לגשת לחברך ולבקש ממנו לומר לפניך את ברכתו, גרמת לחאק בקרב מעגל סובבך. בעקבותיה יתעוררו אף אחרים לזכות בכך, ואין משמעות גדולה מאז לבקשת 'שירבו זכיותינו', שהלא כמה אמנים יאמרו בזכותך כמשה השנים הבאות, ואין לדבר סוף!

"אבינו מלכנו נא אל תשיבנו ריקם מלפניך"

כך מבטיח לנו רשב"י בספר הזהר (נולף רפה ב): "כשישראל עונים אמן בכונה בעולם הזה, כמה פתח ברכה נפתחים למעלה... פשם שישראל פתחו שערי ברכה למעלה [בעניית אמן]. כך יפתחו שערי שמים לקבל תפלתם להושיעם מצרותיהם".

אחים יקרים!

הבה נקבל על עצמנו בימים אלו להקפיד יותר על ענית אמן ונזכה שיתקבלו תפלותינו ברחמים ובכבוד ונקתב ונחםם לחיים טובים וארזים ולשנה טובה ומתקה. אמן!

חלילה, מכתב לו שיקרנו את גזר דינו (שומר אמונים מאמר פתחו שיערי פ"א).

בימים אלו, טרם חתימת גזר הדין, נשים לנגד עינינו את דברי הזהר הקדוש, וכדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק. אם נקפיד על ענית אמן כראוי, כדברי הזהר הקדוש, מבטח לנו שיקרע רע גזר דינו.

אבינו מלכנו מלא דינו מברכותיה

דוגמה היא תקנת חכמים (מגלה ג א) כי בכל עיר חיים להמצא עשרה בטלנין - אנשים הבטלים ממלאכתם ומצויים תמיד בבית הנכנסת. במסכת ברכות (ו ו) הובאה סבת הדבר: "בשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הנכנסת ולא מצא בה עשרה, מיד הוא פועס..."

כתב רבי צבי הירש הורוויץ, רבה של פרנקפורט ובנו של בעל ה'הפלאה' (לחמי תודה תוכחה יום א ודלילות): תפקידם של אותם עשרה בטלנין אינו מסתכם רק בעסוקים בתורה ובתפלה, אלא אף בכך שהם עונים 'אמן' אחר המברכים בבית הנכנסת. וסימנה: 'בטלן' בגימטריה 'אמן'.

מלא ידך מברכת ה'! הצטרף עוד היום למאות שזכו לשמש כ'באי אמן' בבתי הנכנסת, בעינת אמן אחר ברכות המתפללים, ויהי רצון שזכות זו ימלא ה' כל משאלותינו לטובה ויעטרנו בשפע ברכתו, ואמן.

אבינו מלכנו כתבנו בספר חיים טובים

אמרו חכמים (ברכות מז א): "כל המאריך באמן מאריך לו ימיו ושנותיו". מאמר זה המבטיח אריכות ימים למקפיד על ענית אמן, הובא אף בתלמוד ירושלמי (ברכות ח ח) בתוספת תבה אחת ומיוחדת: "העונה אמן מאריך לו ימיו ושנותיו בטובה".

ומהו שעור המאריך שביגנו זוכים לאריכות ימים ושנים בטובה? באר האור זרוע' (הל סקדה קצא) כי יש לענותה במתינות, כשעור אמירת תבות 'אל-ל מלך גאון'. כפי שכתבו התוספות (שבת קט דה א"ח) שיש להרהר בתבות אלו בשעת ענית אמן. ומכל מקום כתבו התוספות (ברכות שם דה"ל) שאין להאריך בה יותר מדי, כדי שלא תתקלקל האריכות את הגיית המלה כראוי.

אבינו מלכנו חדש עלינו שנה טובה

בימי הרחמים קלטנו מיחלים ומבקשים שתתחדש עלינו שנה טובה ונקתב ונחםם לאלתר לחיים טובים בספרן של צדיקים. המקפיד על ענית אמן נקרא 'צדיק', ונדאי יזכה להכתב בספרן של צדיקים. שכן פתח רבנו בחיי (יד השמח ערך אמונה): "בטביל המדה הא של ענית אמן נקרא ישראל צדיקים, שגאמר (שעה כו ב): 'יבא גוי צדיק שמר אמונים'".

אבינו מלכנו מנע מגפה מנוחלתך

כתב הטור (א"ח מו ראה במ"ד יח כא): "דוד המלך עליו השלום תקן מאה ברכות... בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל, ולא היו יודעין על מה היו מתים עד שתקן והבין ברוח הקדש, ותקן להם לישראל מאה ברכות". כדי להגיע למקסת מאה ברכות שתקן דוד, תקנו סנהדרין שבאותו דור לברך מדי בקר את ברכות השחר, ובכך יש לנו עשרים ברכות קבועות שאותן אנו מברכים מדי יום בכל ימות השנה, בנוסף על שאר הברכות (טור שם: פרישה א"ח מו טו).

כידוע לכל, ענית אמן משלימה את הברכה. אם רצוננו לקיים סגולה מפלאה ועתיקת יומיו זו בשלמות, שומה עלינו להקפיד לברך ברכות אלו באזני מי שישמע ויענה אתרינו אמן, כמנהג הנתיק שנהגו בו ישראל משנות דור, ואף הובא בשלחן ערוך (א"ח טו).

למעננו ולמען אחינו בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם, נפתח את יומנו באמירת ברכות השחר בבחירתא, וכח הברכות והאמנים בנדאי ישמר ויגן על כלנו מכל נגע ומחלה.

אבינו מלכנו קרע רע גזר דינו

בהאר הקדוש (תיקוני א) הובא: "העונה אמן בכל כחו קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה". בעוד בתלמוד בבלי (שבת קט ב) נאמרה הבטחה זו לעונה אמן יהא שמה רבה בכל כחו, לדעת הזהר הקדוש גם כאשר אדם עונה אמן בקול ובכונה על ברכה או קדשי, אם נגזר עליו גזר דין קשה

המלך המשפט

בימים קדושים אלו, כאשר אתה ממליך את הבורא יתברך עליך ועל העולם בלו באהבה, האם נתת לבך לעצמה הטמונה במלך הנאמרת מפיה פעמים כה רבות בכל יום? האם התבוננת במהות הנשגבה של 'אמן' שכל ענינה המלכת הבורא - 'אל-ל מלך גאון' (שבת קט ב) וכפי שהביע זאת המשגיח הגה"צ רבי שלמה וולקה זצ"ל במלותיו המרדודות (עלי שור ח"ב עמ' רפז): "אישי תלמיד חכם, אי פעם פשאת את אמן, האם הרגשתי את החיוב האדיר הנופך במלך זה...?!"

מפליא לצנו בהקשר לקב את דברי הנאמנים (מחזור ויטרי סי א) כי סדר שבחי הפייט 'אין פאלקינו' אשר בו אנו מביעים בכל יום את גדלות הבורא, הם כסדר אותיות 'אמן' - 'אין פאלקינו, מי פאלקינו, נודה לאלקינו', והמשכם בלשון ברכה: "ברוך אלקינו, אתה הוא אלקינו". יש בעבדה זו כדי להצביע על הקשר המיוחד שבין ענית אמן על הברכות להמלכת הבורא.

יהודי יקר!

